

М. І. Чернишова,
студент кафедри економіки та підприємництва Національного технічного університету
України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", м. Київ
С. О. Тульчинська,
д. е. н., проф., професор кафедри економіки і підприємництва Національного технічного
університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", м. Київ

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ НА РОЗВИТОК ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

M. Chernyshova,
Student of the Department of Enterprise Economics
of National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kiev
S. Tulchynska,
Doctor of Economics, professor of the Department of Enterprise Economics
of National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kiev

THE INFLUENCE OF INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTES TO DEVELOPMENT OF THE ENERGY SECTOR OF UKRAINE

Проаналізовано співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями та їх вплив на розвиток енергетичного сектору України. Розкрито реалізацію ключових проектів у секторі енергетики, в результаті співробітництва з міжнародними фінансовими інститутами такими, як: Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Німецький державний банк KfW.

Досліджено проекти із Світовим банком щодо: по-перше, передачі електроенергії, метою якого є підвищення рівня надійності постачання електроенергії шляхом реконструкції передавальних підстанцій та оновлення мережі передавання електроенергії; по-друге, підвищення рівня безпеки, надійності та ефективності передавання електроенергії, поліпшення ситуації з компенсацією реактивної потужності в мережах. Здійснено аналіз проектів співробітництва з Європейським банком реконструкції та розвитку, а саме: з забезпечення максимального використання встановленої потужності Рівненської та Хмельницької АЕС, заміщення електроенергії, що виробляється тепловими електростанціями, на дешевшу електроенергію, що виробляється АЕС. Обґрунтовано позитивні наслідки співробітництва України з міжнародними фінансовими інституціями.

Cooperation of Ukraine with International Financial Institutions was analyzed as well as its influence on power engineering sector of Ukraine. Implementation of key projects in power engineering sector as a result of cooperation with International Financial Institutions, such as The World Bank, European Bank for Reconstruction and Development, European Investment Bank, National German Bank KfW, is reflected.

Projects with The World Bank on: firstly, power transmission project aimed to power supply reliability improvement by rehabilitation of transmission substations and renovation of power transmission network; secondly, enhancement of safety, reliability and efficiency of power transmission, improvement of reactive power compensation in networks, were investigated. Projects with European Bank for Reconstruction and Development, namely on providing of Rivnenska and Khmelnytska NPP installed capacity maximal use, replacement of electrical power generated by heat power plants with cheap electrical power generated by NPP was analyzed. Positive effect of Cooperation of Ukraine with International Financial Institutions was justified.

Ключові слова: Міжнародні фінансові інституції, інвестиційні ресурси, енергетичний сектор, розвиток, проект.

Key words: An International Financial Institutes, an investment resources, the energy sector, the development, a project.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сучасному етапі функціонування розвиток України характеризується значними економічними і політичними труднощами. Розвиток енергетичного сектору має вирішальний вплив на стан економіки в державі та рівень життя населення. Саме тому енергетичній галузі необхідно перейти на забезпечення якісними та доступними енергетичними ресурсами для ефективного економічного зростання та енергетичної незалежності.

Необхідність співробітництва держави з міжнародними фінансовими інституціями обумовлена фінансовою нестабільністю, зростанням зовнішнього боргу, переходу до енергоефективного та енергоощадного використання та споживання енергоресурсів із впровадженням інноваційних технологій. Роль міжнародних фінансових інституцій у розбудові енергетичного сектору, як однієї з основних складових економічного розвитку країни обумовлює актуальність цього дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання співробітництва з міжнародними фінансовими інституціями були розглянуті такими науковцями, як: Н. Борідько, Н. Бідник, Н. Криворучко, Н. Медведкова та ін. Дослідження цих вчених підтверджують зростання впливу міжнародних фінансових інституцій як інструмента проведення структурної трансформації національної економіки. Тому питання впливу міжнародних фінансових інституцій на реалізацію інвестиційних проектів в енергетичному секторі країни набуває своєї актуальності.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження впливу фінансових інститутів на рівень розвитку енергетичного сектору України. Для цього було здійснено узагальнення результатів співпраці України з міжнародними фінансовими інституціями, їх вплив на розвиток енергетичного сектору країни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На сьогоднішній день економіка України перебуває в складних умовах спричинених негативними наслідками фінансово-економічної кризи та, на жаль, зберігає тенденцію до погіршення. В умовах подолання цих явищ та необхідності відновлення економічного зростання, співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями, за умови їх ефективного використання, є важливим джерелом ресурсного забезпечення реалізації пріоритетних проектів та завдань соціального та економічного розвитку, інструментом інституційних перетворень та міжнародної інтеграції.

Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями (МФІ) розпочалося у червні 1992 року з прийняттям Закону України № 2402-XII "Про вступ України до Міжнародного валютного фонду (МВФ), Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій" [1].

Постановою Кабінету Міністрів України від 13.09.2002 р. № 1371 затверджено Перелік центральних органів виконавчої влади, відповідальних за виконання зобов'язань, що випливають з членства України в міжнародних організаціях. Зокрема, за співробітництво з Європейським інвестиційним банком, Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Міжнародним валютним фондом та Європейським банком реконструкції та розвитку відповідають Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та Міністерство фінансів України. При цьому Міністерство економічного розвитку і торгівлі України є координатором співробітництва України з МФІ.

Практична реалізація проектів, що фінансуються МФІ, проводиться міністерствами та відомствами України, що відповідають за розвиток тих чи інших галузей (секторів) економіки країни. Міністерство закордонних справ (МЗС) України у межах компетенції бере участь у підготовці, опрацюванні та погодженні міжнародних договорів щодо реалізації системних та інвестиційних проектів МФІ в Україні, зокрема в рамках "Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями" (постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2016 р. № 70) [2]. МЗС України сприяє розвитку співробітництва України з Міжнародним валютним фондом (МВФ), Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Світовим банком (СБ), Європейсь-

ким інвестиційним банком (ЄІБ), Північним інвестиційним банком (ПІБ), Кредитною установою для відбудови (німецький державний банк — KfW) та іншими МФІ.

Розглянемо більш детально ключові проекти в енергетичній галузі, в результаті співробітництва з МФІ такими, як: Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Німецький державний банк KfW.

Світовий банк (TheWorldBank) — багатостороння кредитна установа, що об'єднує п'ять інституцій, діяльність яких спрямована на підвищення рівня життя у країнах, що розвиваються, шляхом надання кредитів, гарантій та аналітичних і консультативних послуг, серед яких найбільш активними у забезпеченні фінансування інвестиційних проектів в енергетичному секторі є:

— Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР);

— Міжнародна асоціація розвитку (МАР).

Серед міжнародних кредитно-фінансових організацій Світовий банк є другим після МВФ кредитором України. Ресурси цієї організації використовуються для підтримки державного бюджету, здійснення структурних та інституційних реформ, підготовки та реалізації довгострокових інвестиційних проектів, які відповідають пріоритетним напрямкам економічного розвитку країни, зокрема в енергетичному секторі. Співробітництво зі Світовим банком здійснюється на основі прийнятої у лютому 2012 року Стратегії партнерства з Україною на 2012-2016 рр., яка спрямована на допомогу Уряду у реалізації програми економічних реформ та інтеграції з Європейським союзом [5].

Розглянемо Проект з передачі електроенергії, один із спільних проектів, що інвестується МБРР. Кредит МБРР — 200 млн дол. США. Угода про позику між Україною та МБРР підписана 09.11.2007 р. та ратифікована 29.10.2008 р. У рамках реалізації Проекту укладено 21 контракт. На цей час завершено виконання 10 контрактів, на стадії реалізації — 9 контрактів.

Головною метою Проекту є підвищення рівня надійності постачання електроенергії шляхом реконструкції передавальних підстанцій та оновлення мережі передавання електроенергії. У 2013 році завершено будівництво та введено в експлуатацію ПЛ 330 кВ Дністровська ГАЕС — Бар з реконструкцією ПС 330 кВ Бар, яка забезпечила нормативні умови видачі маневрової потужності Дністровської ГАЕС — однієї з найбільших маневрових генеруючих потужностей об'єднаної енергетичної системи України, та суттєво підвищила надійність схеми видачі потужності ГАЕС, а також надійність електропостачання споживачів південно-західних регіонів України.

У 2015 р. введено в експлуатацію дві підстанції ПС 330 кВ Дніпровської енергосистеми. Заміна на ПС старішого високовольтного обладнання (силових трансформаторів, автоматичних вимикачів, роз'єднувальних перемикачів, розрядників для захисту від атмосферних перевантажень, вимірювальних трансформаторів та допоміжного обладнання) забезпечить підвищення експлуатаційних характеристик підстанцій, зниження витрат на технічне обслуговування та проведення ремонтів.

На сьогоднішній день впроваджується Другий проект з передачі електроенергії (ПРЕ-2). Угоди про позику (позику МБРР та позику Фонду Чистих Технологій (ФЧТ)) та Угоди про реалізацію проекту (позику МБРР та позику ФЧТ) підписані 10.02.2015 р. Загальна вартість Проекту — 378,425 млн дол. США, з яких: кредит МБРР — 330 млн дол. США та кредит Фонду Чистих Технологій — 48,425 млн дол. США.

Метою Проекту є підвищення рівня безпеки, надійності та ефективності передавання електроенергії, поліпшення ситуації з компенсацією реактивної потужності в мережах, що створюватиме технічні умови для наближення інтеграції ОЕС України у Європейську мережу операторів системи передачі електричної енергії (ENTSO-E) та дозволить Україні стати важливим і повноцінним гравцем на електроенергетичних ринках Європи.

Проект спрямований на підтримання реалізації ключових реформ в енергетичному секторі шляхом створення передумов для запровадження повномасштабного ринку електроенергії та його ефективного функціонування.

Європейський банк реконструкції та розвитку (European Bank for Reconstruction and Development) — міжнародна фінансова організація, діяльність якої спрямована на фінансування економічних реформ у країнах Східної Європи з метою їх переходу до ринкової економіки. Банк заснований у 1991 році. Україна є членом ЄБРР з серпня 1992 року відповідно до Указу Президента України "Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку" від 14.07.92 р. № 379.

ЄБРР є Адміністратором двох міжнародних фондів — Рахунку ядерної безпеки і Чорнобильського фонду "Укриття", з яких фінансуються проекти міжнародної технічної допомоги з підготовки Чорнобильської АЕС зі зняття з експлуатації і перетворення об'єкта "Укриття" в екологічно безпечну систему [5].

Європейський інвестиційний банк (European Investment Bank), міжнародна фінансова організація, що заснована у 1958 році згідно зі Статтею 226 Угоди (версія від 1 травня 2004 р.) про заснування Європейського Союзу, як установу ЄС з надання довгострокових кредитів. У квітні 2006 р. набула чинності Рамкова Угода між Україною та ЄІБ відповідно до Закону України "Про ратифікацію Рамкової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком" від 07.02.2006 р. № 3392-IV. У червні 2010 року було підписано Договір між Україною та Європейським інвестиційним банком про співробітництво та діяльність Постійного представництва ЄІБ в Україні [6].

Ключові проекти в енергетичному секторі в Україні, які фінансуються ЄБРР спільно з ЄІБ у теперішній час: Проект "Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС — Київська". Кредит ЄБРР — 150 млн євро. Кредит ЄІБ — 150 млн євро.

Головною метою Проекту є забезпечення максимального використання встановленої потужності Рівненської та Хмельницької АЕС, заміщення електроенергії, що виробляється тепловими електростанціями, на дешевшу електроенергію, що виробляється АЕС, що, в свою чергу, забезпечить економію газо-мазутного палива і вугілля та зменшення викидів шкідливих речовин і парникових газів, підвищення стабільності електропостачання споживачів Київського енерговузла за рахунок транзиту потужності з надлишкової західної частини ОЕС України, на території якої розташовані обидві АЕС.

Кредитна угода між Україною та ЄБРР підписана 28.02.2008 р., ратифікована 29.10.2008 р., набула чинності 25.03.2009 р. Фінансова угода між Україною та ЄІБ підписана 20.10.2008 р., ратифікована 01.04.2009 р., набула чинності 15.09.2009 р.

На стадії реалізації чотири контракти:

— будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС — ПС "Київська", підрядник — Kalpataru (Індія), вартість контракту 129,6 млн євро (без ПДВ);

— будівництво заходу ПЛ 750 кВ Хмельницька АЕС — Чорнобильська АЕС на ПС 750 "Київська", підрядник — Dalekovod (Хорватія), вартість контракту 59,2 млн євро (без ПДВ). За контрактами виконано 100% робіт та введено в експлуатацію;

— "Розширення та модернізація ПС "Київська" шляхом встановлення другого автотрансформатора 750/330 кВ", вартість контракту 43,1 млн євро (без ПДВ);

— "Будівництво дволанцюгового заходу ПЛ 330 кВ Чорнобильська АЕС — Північна на ВРП 330 кВ ПС "Київська" вартість контракту 15,2 млн євро (без ПДВ). Термін завершення проекту 2018 рік.

Зекономлені при проведенні торгів кредитні кошти ЄІБ у розмірі 35 млн євро передбачається використати на реконструкцію ПС 330 кВ Броварська. Робота з підготовки ТЕО цього проекту виконується разом із спеціалістами ЄІБ.

Проект "Будівництво ПЛ 750 кВ Запорізька АЕС — Каховська". Кредит ЄБРР — 175 млн євро. Кредит ЄІБ — 175 млн євро.

Головною метою Проекту є підвищення надійності режимів роботи південної частини ОЕС України за рахунок зняття мережевих обмежень щодо видачі потужності Запорізької АЕС, стабілізації напруги в Південній енергосистемі, збільшення пропускну здатності перетинів південної частини ОЕС України шляхом підсилення зв'язку Каховського енерговузла з магістральними мережами ОЕС України.

Кредитна угода між Україною та ЄБРР підписана 19.10.2010 р., ратифікована 06.07.2011 р. Фінансова угода між Україною та ЄІБ підписана 16.09.2011 р., ратифікована 18.09.2012 р.

У рамках Проекту впроваджується п'ять контрактів:

— будівництво ПЛ 750 кВ Запорізька АЕС — Каховська, вартість контракту 55,5 млн євро;

— будівництво ПС 750/330 кВ Каховська з встановленням АТ-2 1000 МВА та відповідної інфраструктури, вартість контракту 95,9 млн євро;

— будівництво ПС 750/330 кВ Каховська з встановленням АТ-1 1000 МВА та відповідної інфраструктури, вартість контракту 17,8 млн євро;

— будівництво заходів ПЛ 330 кВ Новокаховська — Острівська на ПС "Каховська", вартість контракту 11,1 млн євро;

— будівництво заходів Новокаховська — Херсонська на ПС "Каховська", вартість контракту 18,5 млн євро.

Очікуваний термін завершення контрактів — I та II квартали 2017 року.

Зекономлені при проведенні торгів кредитні кошти ЄБРР у розмірі 65 млн євро були використані для ініціювання додатково компоненту проекту — фінансування будівництва ПС 330 кВ Західна.

Німецький державний банк KfW. Провідний німецький банк сприяння як для внутрішньої економіки, так і для країн, що розвиваються, та країн, що знаходяться в процесі трансформації. Основний капітал KfW складається з частки Федеративної Республіки Німеччина (80 %) та частки федеральних земель (20 %). Зі своєю балансовою сумою в розмірі понад 360 мільярдів євро KfW належить до крупних банків Європи. З 2002 по 2014 рік близько 270 млн євро (193 млн євро коштів з федерального бюджету та близько 76 млн євро власних коштів KfW) було надано Україні на проекти з розвитку фінансової системи, забезпечення електроенергією, комунального водозабезпечення та водовідведення, соціальної інфраструктури в громадах, а також захисту навколишнього середовища [4].

Проект "Підвищення ефективності передачі електроенергії (Модернізація підстанцій)". Кредит німецького державного банку KfW — 25 млн євро. Кредит Уряду Німеччини — 40,5 млн євро (термін дії — до 31.01.2017 р.).

Головною метою Проекту є підняття рівня безпеки, надійності та ефективності постачання електроенергії шляхом реконструкції підстанцій, які тривалий час знаходяться в експлуатації та мають в переважній частині електрообладнання, що в значній мірі відпрацювало свій експлуатаційний термін, гарантований виробником, і потребує щорічних витрат для його відновлення та підтримання на належному технічному рівні.

Угода між КМУ та Урядом ФРН про фінансове співробітництво (асигнування 2006 та 2007 року) підписана 30.12.2011 р., ратифікована 02.10.2012 р., набула чинності 04.12.2012 р. Кредитна угода між КМУ та KfW і Окрема угода між ДП "НЕК "Укренерго" та KfW підписані 30.12.2011 р., набули чинності 04.12.2012 р.

У рамках проекту була запланована реконструкція п'яти підстанцій, три з яких (підстанції Донбаської електроенергетичної системи — ПС 330 кВ "Центральна", ПС 330 кВ "Михайлівська", ПС 220 кВ "Лисичанська") знаходяться у зоні проведення АТО.

KfW у лютому 2015 року погодився перерозподілити залишок кредитних коштів на фінансування повної реконструкції двох підстанцій Дніпровської ЕС.

ВИСНОВКИ

Україна, уклавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, прийняла історичне рішення щодо пріоритетів свого розвитку, яке зумовлює появу низки зобов'язань, що відображені у пріоритетах соціально-економічного розвитку країни і в секторі енергетики зокрема. Принциповий вибір України в частині повноцінної інтеграції до співтовариства європейських націй зумовлює необхідність зміни підходів до формування країною енергетичної політики, яка має відповідати принципам і практиці ЄС. На нашу думку, розбудова енергетичного сектору шляхом залучення інвестицій Міжнародних фінансових інституцій сприяє:

- переходу енергетичного сектору країни на ринкові принципи функціонування та конкуренції;
- ліквідації критичної залежності України від поставок енергоресурсів з монопольних джерел, підвищення рівня енергетичної безпеки;
- повноцінній участі енергетичного сектору України у функціонуванні європейського енергетичного ринку з вільним рухом енергоресурсів, інвестицій та технологій, що забезпечить сталий розвиток галузей енергетики та зростання рівня самозабезпеченості видобувними енергоресурсами;
- технологічному оновленню енергетичного сектору.

За умов ефективного використання інвестиційних ресурсів МФІ результатом реалізації спільної роботи стане перетворення паливно-енергетичного комплексу країни з проблемного сектору, що потребує постійної державної підтримки, на сучасний, ефективний, конкурентоспроможний сектор національної економіки, здатний до розвитку на довгострокову перспективу в умовах регіональної інтеграції та конкуренції на європейському та світовому енергетичних ринках.

Література:

1. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку,

Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 33. — Ст. 474 [Електронний ресурс]. — <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2402-12>

2. Про порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2016 р. № 70. [Електронний ресурс]. — <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/70-2016-%D0%BF/page>

3. Медведкова Н.С. Фінансування інвестиційних проектів міжнародними фінансовими організаціями в Україні / Н.С. Медведкова // Ефективна економіка. — 2010. — № 6 [Електронний ресурс]. — <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=229>

4. Річний звіт ДП "НЕК "Укренерго" / Офіційний сайт ДП "НЕК "Укренерго" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://2014.ukrenergo.energy.gov.ua/ukrenergo/control/uk/publish/category?cat_id=35062

5. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/ifo-projects>

6. Співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244829807

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1992), The Law of Ukraine "About accidence of Ukraine to the International Monetary Fund, International Bank for Reconstruction and Development, International Finance Corporation, International Development Association and the Multilateral Investment Guarantee Agency", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2402-12> (Accessed 25 August 2016).

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "About preparation, implementation, monitoring and completion of projects of economic and social development of Ukraine, supported by international financial institutions", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/70-2016-%D0%BF/page> (Accessed 27 August 2016).

3. Miedviedkova N.S. (2010), "Financing of investment projects by international financial organizations in Ukraine", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=229> (Accessed 25 August 2016).

4. State Enterprise "National Power Company "Ukrenerho" (2014), "Annual Report", available at: http://2014.ukrenergo.energy.gov.ua/ukrenergo/control/uk/publish/category?cat_id=35062 (Accessed 20 August 2016).

5. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (2016), "Cooperation of Ukraine with international financial institutions", available at: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/ifo-projects> (Accessed 20 August 2016).

6. Government Portal (2016), "Cooperation of Ukraine with international financial organizations", available at: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244829807 (Accessed 22 August 2016).

Стаття надійшла до редакції 30.09.2016 р.